Ortoepia: Este necesar ca tabelul sunetelor distinctive româneşti să apară în transcrierea IPA, alfabet fonetic în transcrierea pronunţării majorităţii limbilor lumii. În ediţia de faţă s-au folosit doar câteva semne internaţionale /č, ğ = ±, →/, completate cu literele care reprezintă ortografic foneme specifice, ca: *ş, ţ, ă, î* etc. O astfel de combinare a literelor ortografice cu semne fonetice internaţionale este foarte controversată şi criticată, deoarece aduce confuzie între scriere şi pronunţare. (Până în prezent, după cum a observat şi prof. dr. Mangold, doar eu am folosit transcrierea [IPA] pentru sunetele limbii române, încă din 1958!) Apoi trebuie prezentate transcrierile IPA cu sunetele distinctive, luând în considerare că [e, o] din diftongii [^{e}a, ^{o}a] sunt alofone ale vocalelor /e, o/ şi sunt diferite pentru a da diftongi divizibili. De asemenea, [^{i}] scurt este alofonul vocalei /i/ şi semivocala /ĭ = j/, cu totul diferite în articulaţie.

Morfologie: un dicţionar morfologic trebuie neapărat să dea formele articulate ale substantivelor, pronumelor, adjectivelor, articolelor, la singular şi plural şi la genitiv-dativ. La verbe e necesară specificarea: *tranzitiv – intranzitiv,* cu exemple. Din lipsa acestor date se fac greşeli zilnice la radio şi TV. De ex: sunt folosite tranzitiv unele verbe intranzitive, ca *apela numărul*, pentru *a apela la numărul, a pica bacalaureatul*, pentru *a pica la bacalaureat,* deşi DEX-ul specifică clar că verbele respective sunt doar intranzitive.

Împărţirea verbelor în cele 4 conjugări trebuie să respecte terminaţia *-ea* la toate verbele conjugării a 2-a!

Vocabularul: ar trebui respectate cele două forme date în DEX la unele cuvinte. Iar schimbările ca *eu continuu* în *eu continui* (DEX – DOOM) trebuie explicate.

În concluzie: o astfel de ediţie va fi de folos şi românilor, având mai multe forme morfologice şi evitând ambiguităţile. Prezentarea riguros ştiinţifică a scrierii şi vorbirii limbii române va susţine păstrarea nealterată a limbii noastre, apreciată de mulţi străini ca o minune între limbile romanice.

Intrarea României în Uniunea Europeană presupune şi *prezentare internaţională a limbii şi culturii române*, cât mai complex şi exact ţărilor din UE, deoarece s-a hotărât că Uniunea păstrează cu stricteţe specificul cultural şi lingvistic al ţărilor sale.

Prin urmare, ediţia de faţă a DOOM-ului, scrisă pentru români, *trebuie neapărat* completată prin ediţia „europeană”, adresată cu precădere străinilor.

ANA TĂTARU
Bistriţa, str. Gen. G. Bălan, 23

Biblia de la Blaj, 1795. Ediţie jubiliară, Roma, Tipografia Vaticana, 2000, 2630 p.

La aniversarea celor trei sute de ani de viaţă, Biserica Română Unită a ţinut să marcheze acest eveniment prin reeditarea operei capitale a creştinătăţii de pretutindeni. Este vorba despre celebra, de acum, *Biblie de la Blaj*, în traducerea lui Samuil Micu, care, de-a lungul celor două secole de existenţă, a fost preţuită de întreaga spiritualitate românească. Că interesul deosebit pentru această „Carte a cărţilor” a fost mereu treaz e demonstrat cu prisosinţă de reeditările ei, pentru spaţii locuite de români ce acoperă întreg teritoriul carpato-dunărean. Nu întâmplător, prima ei relansare, prin ediţia de la Sankt Petersburg din 1819, se adresa românilor basarabeni, în primul rând, care deveniseră cu şapte ani în urmă cetăţeni vitregiţi ai întinsului spaţiu rusesc. După câteva decenii, mai precis în anii 1854 – 1856, *Biblia de la Blaj* a lui Samuil Micu, şi nu cea de la Bucureşti, de la 1688, a lui Şerban Cantacuzino, era reimprimată la Buzău şi se adresa în felul acesta flancului sudic al ţării, într-un moment în care „moda grecească” începuse să fie înlocuită cu cea „franţuzească” şi era nevoie, deci,

de un model românesc de exprimare; tot aşa cum a gândit şi marele mitropolit ortodox Andrei Şaguna, câţiva ani mai târziu, în 1856 – 1858, prin scoaterea ediţiei de la Sibiu pentru românii ardeleni, ameninţaţi şi ei, la fel ca fraţii lor de peste Prut, cu pierderea identităţii naţionale. Faptul că această renumită carte a revăzut succesiv lumina tiparului, sub patronajul unor înalţi prelaţi ortodocşi, în locuri şi împrejurări într-un fel dramatice pentru cititorii şi ascultătorii ei, îşi are, fără îndoială, semnificaţia sa. Subliniază, încă o dată, cât de nedreaptă a fost scoaterea în afara legii, în 1948, a Bisericii Române Unite, ce s-a urmărit prin aceasta şi ce consecinţe nefaste a avut.

Ediţia la care ne referim în continuare a fost realizată sub înaltul patronaj al P. S. Virgil Bercea, episcopul Eparhiei Române Unite de Oradea (tot de aici Samuil Micu a fost sprijinit şi încurajat în munca sa de traducător de episcopul Igantie Darabant), şi sub egida ştiinţifică a Academiei Române, a Institutului de Istorie din Cluj-Napoca, şi, cum era şi firesc, a Mitropoliei Române Unite de Alba Iulia şi Făgăraş, aşa cum reiese din *Precuvântarea*, plină de miez şi căldură creştinească, a Î.P.S. Lucian Mureşan, mitropolitul românilor greco-catolici. Fără să fiu bănuit de o oarecare părtinire a filologilor clujeni, care au contribuit şi ei în mare măsură la repunerea în circulaţie a acestui monument de limbă literară românească de la sfârşitul veacului al XVIII-lea, consider că aportul Institutului de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" se cuvenea menţionat pe foaia de titlu a acestei strălucite ediţii, dedicată, cu înaltă consideraţie, capului suprem de atunci al bisericii catolice de pretutindeni, papa Ioan Paul al II-lea.

Pe bună dreptate se afirmă, în *Precuvântare*, că *Biblia de la Blaj* „a dominat graiul biblic românesc în epoca formării culturii şi literaturii noastre clasice, oferind modelul optim de exprimare în limba română" şi devenind astfel „*Biblia* naţională a tuturor românilor, indiferent de confesiune". În documentatul preambul al ediţiei, intitulat *Cartea cărţilor*, acad. Camil Mureşanu face, apoi, un inteligent excurs în istoria *Bibliei*: cum s-a alcătuit ea de-a lungul veacurilor, cum a apărut celebra *Septuaginta* (a celor şaptezeci!), numită aşa după numărul traducătorilor în limba greacă, şi apoi *Vulgata* (de obşte cunoscută!), odată ce limba latină a devenit limba de comunicare a întinsului Imperiu Roman. Acestora, constituite până la urmă într-un tot, într-o „veritabilă" integrală a *Bibliei*, li s-au adăugat traducerile „noilor popoare luminate de creştinism": cea gotică a lui Wulfila (sec. IV), anglo-saxonă (sec. VIII), slavonă (Chiril şi Metodiu, secolele IX şi X), franceză şi spaniolă (sec. XIII), pentru ca în veacurile ce vor urma, XV şi XVI, să se realizeze traduceri în germană, polonă, maghiară şi română. În cazul acesteia din urmă, eforturile românilor de a ţine pasul cu vremea sunt dovedite în chip convingător de textele rotacizante şi coresiene şi mai ales de *Palia de la Orăştie* (1582), pentru a se ajunge, treptat, la *Noul Testament de la Bălgrad* (1648), la *Biblia de la Bucureşti* (1688), la momentul Şcolii Ardelene, care înscrie, între marile ei înfăptuiri, *Biblia de la Blaj* (1795).

Greul acestei reeditări le-a revenit editorului coordonator Ioan Chindriş şi celui ce a asigurat coordonarea filologică, lingvistul Eugen Pavel, care au contribuit totodată la transcrierea interpretativă a textului, împreună cu Elena Ardeleanu, Nicolae Edroiu, Elena Mihu, Florica Nuţiu, Dora Pavel (care a realizat şi corectura finală), Şerban şi Veronica Turcuş. În mod inspirat, Ioan Chindriş îşi intitulează amplul său studiu *Secolele Bibliei de la Blaj*. Sunt trecute în revistă etapele acestui îndelungat proces, începând cu *Unirea cu Roma* (primii episcopi uniţi Atanasie Anghel, Ioan Giurgiu Patachi, Inochentie Micu Klein, mutarea episcopiei greco-catolice la Blaj în 1737, după ce iniţial fusese la Alba Iulia şi apoi la Făgăraş) şi continuând cu *Pătrunderea cărţilor* (marea erudiţie a celui de-al doilea episcop, care „a pus prima cărămidă bibliografică la temelia" bibliotecii blăjene, pe care se va întemeia istoriografia Şcolii Ardelene).

Incontestabile merite a avut în această mare realizare Petru Pavel Aron, învăţat înzestrat cu calităţi organizatorice, care a devenit primul teolog de mare anvergură cu a sa *Învăţătură creştinească* din 1755, ce codifică o confesiune catolică de rit răsăritean. După el a urmat Samuil Micu, „teologul definitoriu" al luminismului transilvănean. Acestuia i-a revenit marele merit de a-şi fi încununat întreaga sa activitate, ca om al bisericii, cu *Biblia* din 1795, după ce cu câteva decenii înainte realizase o altă traducere înaintaşul său, Petru Pavel Aron, iar în felul acesta „Blajul a realizat două traduceri ale *Bibliei*, corespunzând celor două generaţii culturale care au marcat epoca de glorie a Şcolii Ardelene". În fine, ultima parte a postfeţei lui Ioan Chindriş, *Posteritatea*, s-ar putea rezuma prin concluzia sa: „*Biblia de la Blaj* a detronat instantaneu regenţa *Bibliei de la Bucureşti* în biserica românească".

Dacă istoricului Ioan Chindriş, convertit spre această disciplină din filologul format la şcoala profesorului Iosif Pervain, i-a revenit partea ce ţine mai mult de istoria „secolelor *Bibliei* de la Blaj”, filologului împătimit în cercetarea vechii cărţi româneşti Eugen Pavel i s-a încredinţat să schiţeze „câteva coordonate de ordin filologic şi lingvistic, cu referiri la descrierea generală a cărţii, tehnica şi arta tipografică, filigranele hârtiei, diferenţele de tiraj, persoana tipografilor şi chestiunile legate de tipărire, stabilirea versiunilor originale şi aspecte ale traducerii, probleme de filiaţie a textelor, iar, în final, o paralelă lingvistică între *Biblia de la Bucureşti* şi *Biblia de la Blaj*”. Prin aceste numeroase faţete ale unei cercetări filologice complexe şi aplicate, Eugen Pavel realizează tot ceea ce şi-a propus, cu inteligenţă şi cu o subtilă profesionalitate, în densul său studiu intitulat *Un monument de limbă literară: Biblia lui Samuil Micu*, prin urmărirea elementelor ce ţin de critica textuală (*Repere bibliologice, Tiparul, Traducerea, Filiaţia textelor, Concordanţe lingvistice*), tot el semnând şi o necesară *Notă asupra ediţiei.*

Cum s-a mai afirmat, contribuţia filologilor nu se opreşte aici. Ea a fost în mod exemplar completată printr-un *Glosar*, realizat cu multă acribie de Elena Comşulea, Valentina Şerban şi Sabina Teiuş, pe un spaţiu ce depăşeşte o sută de pagini, pe două coloane, „cu scopul de a contribui la înţelegerea textului care, fiind tradus într-o epocă mai veche, se lasă descifrat cu dificultate astăzi”. Profesionalismul desăvârşit al acestor cercetătoare de elită ale institutului clujean de lingvistică a fost asigurat şi de ceea ce au deprins în îndelungata lor muncă la realizarea *Dicţionarului tezaur* al limbii române, prin excerptarea materialului lexical într-un fişier alcătuit din 8000 de citate extrase din *Biblie*, prin alcătuirea listei de cuvinte (termeni arhaici, populari şi regionali), prin forma-titlu, optându-se pentru acelea care apar în textul cercetat, şi forma lor literară, însoţite de indicaţii gramaticale, definiţii şi citate semnificative.

În sfârşit, şi nu în ultimul rând, ţinem să menţionăm modul ingenios în care Sidonia Puiu, de la Biblioteca Filialei clujene a Academiei, a conceput *Indicele de concordanţe ale numelor proprii,* care întregeşte aparatul critic al acestei ediţii diplomatice de referinţă.

OCTAVIAN ŞCHIAU
Universitatea „Babeş-Bolyai"
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31

ALEXANDRU NICULESCU, *Individualitatea limbii române între limbile romanice,* 4. *Elemente de istorie culturală,* [Cluj-Napoca], Editura Clusium, 2003, 304 p.

Apariţia, la Editura Clusium, a celui de-al patrulea volum al lucrării profesorului Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, este unul dintre evenimentele culturale şi ştiinţifice majore ale anului 2003. Cartea reuneşte, într-o viziune unitară asupra evoluţiei şi destinului limbii şi culturii române, o serie de studii şi articole publicate de autor în ultimii ani, în reviste din ţară şi din străinătate sau prezentate la congrese internaţionale. Interesul pe care îl stârneşte astăzi acest ultim volum, subintitulat *Elemente de istorie culturală*, provine nu atât din noutatea informaţiei vehiculate, cât mai ales din viziunea de ansamblu, sintetică, dar originală, critică şi motivată.

Lucrarea este alcătuită din patru mari capitole: I. *Structuri lingvistice romanice*, II. *Structuri culturale*, III. *Cultură şi religie*, IV. *„Neamul”, „naţia” şi limba noastră*, urmate de *Anexe*, în care autorul omagiază două personalităţi recent dispărute: Emil Turdeanu şi Magdalena Vulpe. Din însăşi structura cărţii reiese abordarea complexă şi interdisciplinară a temelor tratate. Lingvistica internă sau externă, văzută în diacronie sau în sincronie, furnizează autorului un bogat material necesar